
Norsk mat er ikke vårt største klimaproblem

DEBATT

OLAV REKSEN

olav.reksen@nmbu.no

Olav Reksen er professor i reproduksjon hos produksjonsdyr og instituttleder ved Institutt for produksjonsdyrmedisin, Veterinærhøgskolen Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Å begrense norsk kjøtt- og melkeproduksjon er ikke den beste veien å gå mot lavutslippssamfunnet.

I hvilken grad spiller norsk matproduksjon en viktig rolle i klimaproblemene? Bør norske myndigheter satse på en storstilt reduksjon av norsk kjøtt- og melkeproduksjon for å redusere norske CO₂-utslipp? «I dag er matproduksjon verdens største miljøproblem», kunne vi lese i en kronikk i Aftenposten signert Camilla Stoltenberg, direktør ved Folkehelseinstituttet, og Gunhild A. Stordalen, styreformann i organisasjonen Eat. De kunne fortelle at matproduksjonen er vår største forurensningskilde og mat vårt største helseproblem, og fremhevet skatt og avgifter som mulige virkemidler for å redusere forbruket av kjøtt- og meieriprodukter (1). Matforsyning, matkvalitet og mattrygghet må imidlertid også inkluderes i diskusjonen. Og er det nå så sikkert at folkehelsen og miljøet i Norge hadde blitt bedre om bøndene hadde spart seg bryet i sommer med å kjempe mot tørken for å sikre husdyra føde til vinteren?

Økte nasjonale klimaavgifter på landbruksprodukter vil bidra til nedbygging av husdyrholdet i Norge. Ifølge en stortingsmelding kan det medføre økt import av kjøtt og melkeprodukter fra land med mindre ren matproduksjon enn vår egen (2), med negative konsekvenser for miljøet og folkehelsen i Norge.

Norsk melk- og kjøttproduksjon har det laveste forbruket av antibiotika i Europa (3). På verdensbasis brukes rundt 80 % av all antibiotika i matproduksjon, mens kun 10 % av all antibiotika går til matproduserende dyr i

Norge (4). Lite forurensning med antibiotika i næringskjeden bidrar til lav risiko for at nordmenn smittes med multiresistente bakterier.

Landbruk står for 8 % av de norske klimagassutslippene (5), lave tall ifølge FNs ernærings- og landbruksorganisasjon (6). God helse, effektiv produksjon og god reproduksjon hos dyrene våre, er viktige bidrag til relativt lave utslipp av klimagasser fra norske husdyr (6). Svært alvorlige dyresykdommer og zoonoser opptrer kun unntaksvis hos oss. Tørke kan imidlertid medføre import av smittefarlig fôr fra områder der slike sykdommer er endemiske. Årvåkne bønder og dyktige veterinærer vil forhåpentligvis bidra til å sikre dyre- og folkehelsen også gjennom denne vinteren.

Norsk klima egnet til gressproduksjon

FN har estimert at verdens befolkning vil være 11 milliarder ved århundreskiftet, før folketallet avtar og stabiliseres rundt ni milliarder (7). Norges bidrag til å øke matproduksjonen er imidlertid begrenset av et klima som egner seg bedre til gressproduksjon enn korn- og grønnsaksdyrking. I dag er vi i stor grad selvforsynte med melk, sjømat og kjøtt, men vi importerer 70 % av matkornet. Vi produserer halvparten av grønnsakene og en forsvinnende liten andel av frukten vi konsumerer (8). Ifølge Helsedirektoratet bidrar norske råvarer med drøyt 40 % av kaloriene som vi setter til livs (selvforsyningsgraden), resten er importert som mat eller som fôr til husdyr og oppdrettsfisk. Direktoratet rapporterer videre at vi kunne dekket 90 % av energibehovet vårt (dekningsgraden) hvis vi hadde konsumert den andelen av sjømaten som er basert på norske ressurser. Fisk dekker kun 2 % av energiinntaket vårt i dag, mens to tredeler av kaloriene kommer fra vegetabilsk føde (8). Kanskje ville økt inntak av fisk, i tråd med Helsedirektoratets anbefalinger, ha vært en bedre strategi enn å øke importen av vegetabilsk mat?

Kultiveringen av landet var i sin tid basert på at husdyrene kunne berge oss gjennom vinteren, slik disse berger den afrikanske småbonden gjennom tørken i dag. Strategien er aktuell mange steder på kloden selv om vi kan få tilsendt hva vi måtte ønske fra hvor som helst i verden. Øker vi den vegetabilske andelen av vår diett, vil vi få økt matimport. Hvor eller hvem skal vi ta dette fra? Kina kjøper i dag opp store landarealer og inngår langsiktige leieavtaler i andre deler av verden for å sikre fremtidig matforsyning til egen befolkning (9). Det er vel ikke et eksempel til etterfølgelse? Prisen på hvete og mais steg med henholdsvis 150 % og 250 % under matvarekrisen i 2007–08 (9). Nå opplever store deler av Europa svikt i avlingene på grunn av tørke, og verdensmarkedet kan forvente en prisøkning på mat også i år.

Norsk landbruk må selvsagt jobbe for å få lavest mulige utslipp, og utslippene har avtatt de senere år (5). Å gi norsk melk- og kjøttproduksjon en hovedrolle i klimakampen blir imidlertid et sidespor. Reduksjoner i norsk melk- og kjøttproduksjon vil ikke føre oss langt i retning av lavutslippssamfunnet. Derimot vil importen av kjøtt- og meieriprodukter av lavere kvalitet tilta, mens den nasjonale matforsyningen vil avta.

LITTERATUR

1. Stordalen GA, Stoltenberg C. Mattiltakene verden trenger nå. Aftenposten 11.6.2018.
<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/J14jX7/Mattiltakene-verden-trenger-na--Gunhild-A-Stordalen-og-Camilla-Stoltenberg> (23.8.2018).
2. Meld. St. 11 (2016–2017). Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-11-20162017/id2523121/> (23.8.2018).
3. Sales of veterinary antimicrobial agents in 30 European countries in 2015. Trends from 2010 to 2015. Seventh ESVAC report. London: European Medicine Agency, 2017.
http://www.ema.europa.eu/docs/en_GB/document_library/Report/2017/10/WC500236750.pdf(23.8.2018).
4. NORM/NORM-VET 2016. Usage of antimicrobial agents and occurrence of antimicrobial resistance in Norway. Tromsø/Oslo: Folkehelseinstituttet og Veterinærinstituttet, 2017.
https://www.vetinst.no/overvaking/antibiotikaresistens-norm-vet/_/attachment/download/7849870a-bb79-4d61-a063-4b6afa8d765e:da5ca4ed7d4d341810861d4df4fa59e196f8ea90/NORM%20NORM-VET%20_2016_web.pdf (23.8.2018).
5. Miljøstatus.no. Klimagassutslipp fra jordbruk.
<http://www.miljostatus.no/tema/klima/norske-klimagassutslipp/klimagassutslipp-jordbruk/>(23.8.2018).
6. Gerber PJ, Steinfeld H, Henderson B et al. Tackling climate change through livestock. A global assessment of emissions and mitigation opportunities. Roma: Food and Agricultural Organization of The United Nations, 2013. <http://www.fao.org/3/a-i3437e.pdf> (23.8.2018).
7. World Population Prospects. The 2017 Revision. New York, NY: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2017.
https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf(23.8.2018).
8. Utviklingen i norsk kosthold 2016. Matforsyningsstatistikk og forbruksundersøkelser. IS-2609. Oslo: Helsedirektoratet, 2016.
<https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1291/Utviklingen-i-norsk-kosthold-2016-matforsyningsstatistikk-IS-2609.pdf><http://>(23.8.2018).
9. Botnan JI. Matsikkerhet i et klimaperspektiv. FFI.repport 2015/02223. Kjeller: Forsvarets forskningsinstitutt, 2015.
<https://www.ffi.no/no/Rapporter/15-02223.pdf><http://>(23.8.2018).

Publisert: 27. september 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0632
Mottatt 13.8.2018, første revisjon innsendt 23.8.2018, godkjent 30.8.2018.
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 8. februar 2026.